

Teoria prawdy w ujęciu marksistowskim

Autor tekstu: **Daniel Krzewiński**

Określenie prawdy i jej obiektywność

Wszelkie systemy realistyczne, to znaczy uznające istnienie świata pozapodmiotowego i niezależnego od poznającego subiekta, w tym także systemy akceptujące materialistyczną teorię odbicia, przyjmują tzw. klasyczną definicję prawdy. Zgodnie z tą definicją, której autorstwo przypisywane jest na ogół Arystotelesowi, prawdą jest zgodność naszych sądów o rzeczywistości z tą rzeczywistością samą (*Veritas est adaequatio rei et intellectus*). W tym ujęciu poznanie prawdziwe, to takie poznanie, które daje adekwatne odbicie rzeczywistości pozapodmiotowej. I odwrotnie, poznanie fałszywe, to poznanie dające informacje z rzeczywistością niezgodne. Marksistowska teoria prawdy nie wyczerpuje się jednak w tej definicji. Rozwijając ją i precyzując z punktu widzenia materializmu dialektycznego, marksiści wskazują na dwa momenty: względność większości naszych przedstawień o świecie oraz ich obiektywność.

Odpowiadając na pytanie czy istnieje prawda obiektywna, marksizm stoi na stanowisku możliwości formułowania przez naukę sądów, którym przysługuje prawdziwość obiektywna. Pod tym sformułowaniem należy rozumieć adekwatność naszych sądów nie wobec rzeczy podmiotowej, lecz według rzeczywistości obiektywnej, to znaczy istniejącej poza poznającym podmiotem i niezależnie od niego. Gdy więc powiadamy, że nasze sądy są prawdziwe, to są one takimi nie poprzez odniesienie do poznającego podmiotu, lecz poprzez odniesienie do tej rzeczywistości pozapodmiotowej, którą nasze poznanie odbija. Pogląd o obiektywnej prawdziwości twierdzeń naukowych należy rozumieć w tym sensie, że tylko wówczas możemy uznać nasze poznanie za prawdziwe, gdy niezależnie od wpływu, jaki na jego przebieg miała nasza aktywność i usytuowanie, daje nam adekwatną wiedzę o świecie. W tym miejscu teoria marksistowska znajduje się w opozycji do tzw. relatywistycznych teorii prawdy, kwestionujących obiektywną prawdziwość naszej wiedzy o świecie. Wymienić tu należy: pragmatyzm, operacjonizm i konwencjonalizm, odnoszące prawdziwość naszej wiedzy do technik, instrumentów naszego poznania, naszych dążeń, celów życiowych, nie zaś do obiektywnej rzeczywistości. Czym innym jest bowiem odpowiedź na pytanie, jak poznajemy rzeczywistość, a czym innym pytanie, co jest treścią naszego poznania.

Prawda względna i absolutna

Poznanie jest nieprzerwanym procesem historycznym, w którym powierzchowne przedstawienia o rzeczywistości zastępujemy przedstawieniami bardziej adekwatnymi (ściślejszymi). Sama rzeczywistość ma charakter niewyczerpalny i dynamiczny, co określa względność naszej wiedzy. Dzieje rozwoju nauki nagromadziły wiele materiału dla udowodnienia tezy, że zgodność naszych przedstawień z rzeczywistością realizuje się w procesie historycznym poprzez stopniowe i coraz pełniejsze jej poznanie. Jednakowoż na każdym etapie tego poznania nie możemy powiedzieć, że uzyskaliśmy już pełną i ostateczną wiedzę o rzeczywistości. Rozwój nauki pokazuje, że nasza wiedza ma charakter cząstkowy, przybliżony, a nasze teorie wymagają dalszego sprecyzowania. Powyższa względność naszych wyobrażeń o świecie wynika zarówno z fragmentaryczności zadań badawczych, które sobie stawiamy, z ułomności naszej aparatury badawczej, systemu pojęć, jak też z wieloaspektowości i niewyczerpalności samego przedmiotu, który badamy, z bogactwa rzeczywistości, w której żyjemy. Stąd też wiele prawd naukowych ma charakter względny, a dalszy rozwój badań naukowych prowadzi do ich sprecyzowania, przeformułowania, zmiany zakresu ich odniesienia itp. Nie dotyczy to stwierdzeń typu: „Napoleon zmarł na wyspie św. Heleny”, lub wielu wypowiedzi nauk formalnych (matematyki, logiki), które mają charakter przekształceń lub wniosków wyprowadzanych drogą dedukcji z przyjętych przesłanek, gdyż jeśli są przeprowadzone poprawnie, to mają one charakter teorii absolutnych. Chodzi tu o wypowiedzi mające charakter teorii budowanych w oparciu o nagromadzone i usystematyzowany zespół informacji empirycznych. Poprawne postępowanie naukowe musi zmierzać do ustalenia granic stosowalności danej teorii. Wiedza naukowa w większości wypadków składa się z prawd względnych, wyjaśniających w określonych warunkach tylko pewien określony zakres zjawisk. Z powyższej względności większości teorii naukowych nie wynika jednak, że są one fałszywe, że nie zawierają informacji o świecie.

Praktyka jako kryterium prawdy

Mówiąc o możliwości ustalenia prawdy obiektywnej musimy wskazać kryteria za pomocą których możliwość ta się aktualizuje. W nauce stosowane są różne kryteria prawdziwości. Jednym z nich jest zasada koherencji. Eliminuje ona jako fałszywe te teorie, które zawierają twierdzenia logicznie ze sobą sprzeczne. Innym sposobem klasyfikacji teorii naukowych jest badanie, czy nie popełniono jakiegoś błędu w rozumowaniu, czy wnioski zostały prawidłowo wyprowadzone z przesłanek. Całkowicie nieprzydatne okazują się kryteria prawdy, odwołujące się do „oczywistości” lub „powszechnej zgody” itp., przyjmujące za punkt odniesienia historycznie ukształtowany stan podmiotowej świadomości. Najdoskonalszym kryterium prawdy wydaje się być praktyka, choć nie może ona być wystarczająca i absolutna. Jeśli rezultaty naszego poznania zastosujemy w praktyce, to osiągając rezultaty, które przewidywaliśmy, lub ponosząc porażkę, przekonujemy się o dwu faktach:

1. że nasze poznanie dotyczy rzeczywistości pozapodmiotowej, a nie stanowi tylko czynności czysto podmiotowej;
2. że zawiera ono w jakiejś mierze adekwatną, bądź też nieadekwatną informację o tej rzeczywistości pozapodmiotowej.

W tym sensie na każdym etapie rozwoju życia społecznego praktyka pozwala odróżniać, co w naszym poznaniu jest fałszywe, a co zawiera elementy prawdy.

Bibliografia:

1. Engels F., Dialektyka przyrody, Warszawa 1953,
2. Filozofia marksistowska, pod red. J. Grudzień i innych, Warszawa 1971,
3. Krajewski W., Główne zagadnienia i kierunki filozofii, Cz. II, Ontologia, Warszawa 1963,
4. Schaff A., Główne zagadnienia i kierunki filozofii, Cz. I, Teoria poznania, Warszawa 1963,
5. Tatarkiewicz W., Historia filozofii, T. III, Warszawa 2003,

Daniel Krzewiński

Ur. 1982 w Brzegu. Magister historii Uniwersytetu Opolskiego. Pasjonat i badacz historii filozofii. Główny krąg jego zainteresowań skupia się wokół filozofii XIX i XX wieku, a także kwestii ontologicznych.

[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 21-06-2009)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6620) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6620>)

Contents Copyright © 2000-2009 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2009 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne

programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl